

Lozova püstryanka – Yno (Theresimima) ampelophaga Bayle.

Автор(и): проф. д.с.н. Ангел Харизанов

Дата: 12.06.2019 Брой: 6/2019

A szőlőmolyot mint szőlő kártevőt Pallas már a 18. században bejelentette a Kírm körülményei között, és kezdetben Bayle-Barelle, majd később Firenzében Passerinnio tanulmányozta. Franciaországban Milliére jelentette 1882-ben a Tengeri-Alpok szőlőültetvényeiről. Később károsnak találták Olaszországban, Spanyolországban, Portugáliában, Görögországban, Kelet-Európa országaiban, a Közel-Keleten és máshol. Bulgáriában a 19. század végén és a 20. század elején óta ismert, hogy kárt okoz a szőlőben, de sok éven át szinte ismeretlen maradt alacsony egyedsűrűsége és jelentéktelen károkozása miatt. Csak az 1978-1985 közötti időszakban terjedt el és okozott jelentős kárt a szőlőben. Hasonló, ilyen késői tömeges megjelenési jelenséget

figyelték meg a kártevővel kapcsolatban Olaszországban, Görögországban, Magyarországon, Franciaországban és más országokban.

Bulgáriában a faj az egész országban elterjedt, de 1978 után sok régióban tömegesen szaporodott és jelentős kárt okozott a szőlőben a Plovdiv, Pazardzhik, Sztara Zagora, Szlivén, Jambol, Pleven, Ruse és más régiók kereskedelmi szőlőültetvényeiben. Egyes régiókban a kár több ezer holdnyi szőlőt érintett, és a téli fagyok okozta károkkal volt hasonló.

A kártétel jellege és gazdasági jelentősége

A fő kárt a áttelelt lárvák okozzák. Amint a rügyc duzzadni kezdenek – március végén – április első felében – behatolnak a rügycbe és teljesen kifezik a belsejüket. Csak a pikkelylevelek maradnak meg. A károsított rügyc a fagy által károsítottakhoz hasonlítanak, de egy kis lyukat mutatnak. Ezek a rügyc nem fejlődnek tovább, és 15-20 nap múlva a nyugalmi rügyc kezdenek fejlődni. A kár foltokban jelentkezik, amelyek minden évben kitágulnak és növekednek, több tíz holdat beborítva. Egy lárva 4-15 rügycet károsít, a fajtától és az április hőmérsékletétől függően. Amikor a rügyc erősen megduzzadtak vagy fejlődni kezdtek, a lárvák a virágzatokat eszik meg anélkül, hogy a vegetatív részeket érintenék. Ilyen esetekben a hajtások normálisan fejlődnek, de terméketlenek. A kár a legsúlyosabb egy hűvös áprilisban, amikor a rügycfejlődés lassú, és a későn fejlődő fajtáknál. A Rkatsiteli, Pamid, Cabernet Sauvignon, Merlot és Gamza fajtákat súlyosan károsítják. A levélfejlődéssel a lárvák a levél széleit eszik, vagy szabálytalan lyukakat rágnak a levéllemezbe. A lárvák rügyc okozta kártétele kedvezőtlenül befolyásolja a szőlőtőke növekedését, fejlődését és terméshozatalát.

Rövid morfológiai jellemzők

A lepke első szárnya bronzos-zöldes vagy kékes bronzos fénnel. A test sötétkék, fémes fénnel és kb. 12 mm hosszú. A hím lepkék csápja nagyon jól fejlett, tollas, a nőstényeké cérnyszerű. Szárnyait széttárva a lepke 20-25 mm hosszú. A tojás megnyúlt-ovális, szobrozott chorionnal, tojásrakás után halványsárga és később elsötétülő. Hossza 0,5-0,7 mm, szélessége 0,3-0,5 mm. A lárva világosszürke. A test sűrűn elhelyezkedő sárga és fehéres szőrökkel borított. A hátoldalon 4 sor barna szemölcs található hosszú narancssárga szőrökkel. A lárva hossza 15-20 mm. A báb világossárga, minden szelvényen sárga foltokkal, és laza fehér selyem gubóba zárva. Néhány nappal a lepke kikelése előtt sárgásbarnára vagy barnásszürkére változik. A lárva jellegzetessége, hogy nyugalmi állapotban ív alakban hajlik.

Biológia, ökológia és fenológia

Bulgáriában a faj évente 2 hiányos nemzedéket fejleszt, és lárvaként telet át a második és ritkábban a harmadik lárvastádiumban selyem gubóban a szőlő kérge alatt, lehullott levelekben és egyéb növényi maradványokban, valamint száraz helyeken. A levegő hőmérsékletének 10-14°C-ra való emelkedésével – általában március vége felé – április első fele és a rügyek duzzadásának kezdetével a lárvák vándorolni kezdenek a rügyek felé. 18-20°C feletti hőmérsékleten minden lárva már csak 6-10 nap alatt költözik a rügyekre, 12-16°C-on pedig 12-20 nap alatt. Amikor a szőlőt megrázzák, a rügyeken lévő lárvák (azok, amelyek még nem hatoltak be) a talaj felszínére esnek, ív alakot vesznek fel és mozdulatlanok maradnak. A területtől és a normális tavaszi körülményektől függően a lárvák május végétől június második feléig fejezik be fejlődésüket. Laboratóriumi körülmények között az áttelelt lárvák 37-50 nap alatt, átlagosan 42-46 nap alatt (hőmérséklet 20±5°C) fejlődnek, természetes körülmények között az ország különböző agroökológiai régióiban pedig 49-62 nap alatt, átlagosan 51-54 nap alatt. Főként a talajban, korlátozott mértékben a törzs és a karok kérge alatt vagy más védett helyeken bábozódnak. Jellegzetes, hogy a talajban, földdarabok alatt, repedésekben vagy sekélyen a felszín közelében a lárvák fejfelé, laza selyem gubóban bábozódnak. Gyakran a tömeges bábozódás egybeesik a szőlő teljes virágzásával. A báb stádium 4-17 napig tart, átlagosan 10 nap laboratóriumi és 6-21 nap természetes körülmények között. Az első nemzedék lepkéi június közepétől, második felétől repülnek, csúcsa június vége – július eleje, és augusztus elején ér véget. Nappali rovarok. A legnagyobb aktivitást (repülés, táplálkozás, párzás, petézés stb.) 9:00 és 11:00 óra között mutatják. A lepkék nektárt szívogatnak az őszirózsafélék családjába tartozó növények virágaiból, előnyben részesítve az ezerjófűvet. A feromon kommunikáció 21:00 és 23:00 óra között gyengén kifejezett, és a legaktívabb szintén reggel 9:00 és 11:00 óra között. A hímek vonzása a nőstények által napos, meleg és szélcsendes időben lehetséges. Bolgár szakemberek magyar tudósokkal közösen szintetizáltak nagyon magas specifikusságú és vonzóerővel bíró nemi feromonokat (Subcher, Harizanov, 1990). A lepkék kikelés után azonnal párzanak, és a petézés 1-5 nappal a párzás után kezdődik. A petéket a levelek fonákjára rakják, 171-443 petéből álló csoportokban. Irodalmi adatok szerint a termékenységi magasabb és eléri a 450-700 petét. A lepkék 4-20 napig, átlagosan 8-9 napig élnek. A tojás stádium 5-14 napig, átlagosan 10 napig tart. Néhány nappal a kikelés után a lárvák közösen élnek a levelek fonákján a petecsomó körül. Ezután középkorú fiatal levelekre költöznek, többen együtt vagy egyedül, vagy a szél szétszórja őket más szőlőtőkékre. A harmadik lárvastádiumig finoman szitálják a leveleket, táplálkozva az alsó epidermisszel és a parenchymával; a 4. és 5. lárvastádiumban lyukak formájában és a szélék mentén rágnak a levéllemezbe, a 6. (utolsó) lárvastádiumban pedig durván szitálják a leveleket, csak a fő ereket hagyva érintetlenül. A lárvák egy része (akár 60% vagy több) a második, ritkábban a harmadik lárvastádiumig fejlődik és diapauzába megy át, amelyben áttelelnék. A legkésőbb kelt lárvák mennek diapauzába. A lárvák megmaradó része 33-80 nap alatt, átlagosan 46 nap alatt fejlődik, és ugyanazokon a helyeken bábozódik, ahol az áttelelő lárvák. Már 1988-1989-ben megállapították, hogy a június végéig rakott

petékből kelt lárvák közül 41-44% megy diapauzába, július 10. és 25. között rakott petékből pedig akár a lárvák 85%-a. A báb stádium 6-15 napig, átlagosan 10 napig tart. A második nemzedék lepkéi augusztus második felétől október elejéig repülnek. Viselkedésük hasonló az első nemzedékéhez, de rövidebb ideig élnek – 3-11 napig, átlagosan 5-6 napig. A petezés augusztus második felében kezdődik és szeptember második feléig tart. Egy lepké 149-364, átlagosan 213 petét rak. A tojás stádium 7-16 napig, átlagosan 11 napig tart. A lárvák a második, harmadik lárvastádiumig táplálkoznak, az áttelelő helyekre költöznek, selyem gubót szőnek és abban telelnek át.

Védekezés

A petéket nagymértékben parazitálják a *Trichogramma* nem fajai, a lárvákat pedig a specifikus endoparazitoid, az *Apanteles lacteicolor* Vier (Harizanova, 1993). Ezenkívül a petéket aranyszemek, ragadozó poloskák, ragadozó katicabogarak és más ragadozó fajok eszik, a lárvákat pedig futóbogarak, pókok, madarak és mások. Egy nedves és hűvös tavaszon akár 90% vagy több is megfertőződik és elpusztul a nukleáris poliedrózisban – általános típus.

Útvonal-, vizuális és ráztatási módszerekkel áprilisban és májusban határozzák meg az áttelelő lárvák rügyek felé történő vándorlását, egyedsűrűségüket és egészségi állapotukat. Az áttelelt lárvák ellen akkor alkalmaznak szereket, ha számuk meghaladja a gazdasági kárküszöböt: borászati szőlőfajtáknál – a rügyfakadás előtt – 1 lárva 1 szőlőtőkén; a rügyfakadás után – 2 lárva 1 szőlőtőkén. Asztali szőlőfajtáknál – a rügyfakadás előtt – 1 lárva 2 szőlőtőkén; a rügyfakadás után – 1 lárva 1 szőlőtőkén. Decis 100 EC-t alkalmaznak – 0,04%-os koncentrációban, 7 napos aratási tilalommal, vagy más bejegyzett szereket az áttelelő lárvák rügyekre vándorlásának és a rügyek közötti mozgásának időszakában. Az európai szőlőmoly és a fürtmolyok ellen használt szerek szintén mérgezőek erre a kártevőre.